

## ΓΕΡΜΑΝΙΚΕΣ ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΚΑΤΟΧΙΚΟ ΔΑΝΕΙΟ.

### ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1. Εισαγωγή, σ. 2.
2. Γερμανικές πολεμικές αποζημιώσεις, σ. 5.
3. Κατοχικό Δάνειο, σ. 8.
  - α. Επισημάνσεις για το «κατοχικό δάνειο» και τη γερμανική οφειλή προς την Ελλάδα, σ. 15.
  - β. Εκτίμηση της Τράπεζας της Ελλάδος ως προς το σημερινό ύψος του κατοχικού δανείου, σ. 18.
4. Ελληνικές απαιτήσεις έναντι της Ανατολικής Γερμανίας, σ. 21.
5. Οι απαιτήσεις έναντι της Ιταλίας από το κατοχικό δάνειο, σ. 23.

### Παράρτημα

- Χρονολόγιο, σ. 27.
- Τεκμηρίωση, σ. 30 επ.

## Εισαγωγικό σημείωμα

### I

Η δράση των δυνάμεων κατοχής στην Ελλάδα κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο προκάλεσε απώλειες ανθρώπων και καταστροφές περιουσιών. Η διεκδίκηση αποζημιώσεων και επανορθώσεων εκ μέρους της Ελλάδας και των πολιτών της κυρίως έναντι της Γερμανίας διακρίνονται σε δύο βασικές κατηγορίες: α) τις εν γένει πολεμικές αποζημιώσεις<sup>1</sup> και β) το κατοχικό δάνειο<sup>2</sup>. Διακεκριμένη περίπτωση αποτελούν οι ελληνικές απαιτήσεις έναντι της πρώην Ανατολικής Γερμανίας<sup>3</sup>.

Για το αντικείμενο αυτό, χωρίς ωστόσο να το εξαντλούν, έχουν συναφθεί οι ακόλουθες διεθνείς συμβάσεις:

- η πολυμερής Συμφωνία των Παρισίων του 1946 περί των γερμανικών επανορθώσεων κλπ. (ν. 3478/1956, ΦΕΚ Α' 5/1956, άρθρα 1, 2),
- η πολυμερής Συμφωνία του Λονδίνου της 27.2.1953 περί εξωτερικών γερμανικών χρεών (ν. 3480/1955, ΦΕΚ Α' 6/1955, άρθρο 5),
- η διμερής Συμφωνία της Βόννης της 18.3.1960 περί παροχών υπέρ Ελλήνων υπηκόων θυγέντων υπό εθνοσοσιαλιστικών μέτρων διώξεως (ν. δ. 4178/1961, ΦΕΚ Α' 133/1961, άρθρο 1).

### II

Οι πολεμικές αποζημιώσεις καλύπτουν: α) τις κρατικές (από ζημίες που προκλήθηκαν ενγένει στην περιουσία του ελληνικού δημοσίου) και β) τις ιδιωτικές (από ζημίες σε ιδιωτικές περιουσίες και βλάβες σε ιδιώτες).

Για τις ζημίες που προκλήθηκαν στο ελληνικό δημόσιο και για το ύψος των σχετικών αποζημιώσεων βασικό κείμενο αναφοράς και τεκμηρίωσης αποτελεί η έκθεση του καθηγητή Σμπαρούνη, εκπροσώπου της Ελλάδος στην Διάσκεψη των νικητριών δυνάμεων στο Παρίσι (1946). Η έκθεση αυτή, παρά τη γενικότητα που τη χαρακτηρίζει σε ορισμένα σημεία, αποτελεί μέχρι σήμερα τη μόνη ολοκληρωμένη προσπάθεια σφαιρικής καταγραφής των ζημιών που υπέστη η Ελλάδα κατά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, για τις οποίες θα μπορούσε να ζητήσει αποζημίωση.

<sup>1</sup> Βλ. Σημείωμα 1, *Γερμανικές πολεμικές αποζημιώσεις*, στο Παράρτημα Ι.

<sup>2</sup> Βλ. Σημείωμα 2, *Κατοχικό Δάνειο*, στο Παράρτημα Ι.

<sup>3</sup> Βλ. Σημείωμα 3, *Ελληνικές απαιτήσεις έναντι της Ανατολικής Γερμανίας*, στο Παράρτημα Ι.

Ενώ η νομική θεμελίωση φαίνεται στέρηση, ιδίως μετά την επανένωση της Γερμανίας (Συνθήκη Ενοποιήσεως της 31.8.1990, Συνθήκη της Μόσχας «Συνθήκη 2+4» της 12.9.1990, Χάρτα των Παρισίων για μια νέα Ευρώπη της 21.11.1990), η διεκδίκηση πολεμικών αποζημιώσεων από τη Γερμανία συναντά δυσχέρειες κυρίως πολιτικής φύσεως, διότι η κυβέρνησή της αρνείται όχι μόνο να ικανοποιήσει ανάλογες διεκδικήσεις αλλά και να συζητήσει γι' αυτές προκειμένου να αποφύγει δυσμενές προηγούμενο και ανεπιθύμητες συνέπειες.

### III

Οι *ιδιωτικές αποζημιώσεις* ταξινομούνται με βάση υποομάδες θιγόντων. Πρόκειται κυρίως για: i. όσους καλύπτει η Σύμβαση του 1960, ii. όσους δεν καλύπτει αυτή η Σύμβαση (όπως λ.χ. τα θύματα του Διστόμου) και iii. όσους υποβλήθηκαν σε αναγκαστική εργασία.

Η περίπτωση των *αποζημιώσεων ιδιωτών* είναι περισσότερο περίπλοκη για μια σειρά από προφανείς λόγους:

- προϋποθέτει λεπτομερή καταγραφή βάσει όσο το δυνατόν αντικειμενικών στοιχείων, εγχείρημα που κάποτε συνδέεται με ανυπέρβλητες δυσκολίες,
- προϋποθέτει την ενεργό διεκδίκηση, μετά μάλιστα την παρέλευση μεγάλου χρονικού διαστήματος, εκ μέρους του ιδιώτη (ή του κληρονόμου του) που υπέστη τη ζημία ή τη βλάβη,
- ενώ δεν αποτελεί κατ'αρχήν διακρατική διαφορά, μπορεί να προσλάβει τέτοιο χαρακτήρα μέσω της διπλωματικής προστασίας που πιθανό να ασκήσει η χώρα των ζημιωθέντων,
- η ικανοποίηση των απαιτήσεων αποζημίωσης μπορεί, ιδίως μετά τις πρόσφατες εξελίξεις στη νομολογία πολλών κρατών, να διεκδικηθεί μέσω δικαστικής οδού, η οποία μπορεί να «συμπιέσει» διευθετήσεις διακρατικής μορφής,
- τέλος, μπορεί δυνάμει να εξελιχθεί σε υπόθεση με μεγάλη πολιτική φόρτιση, ενδεχόμενο που δεν διευκολύνει ασφαλώς την εξεύρεση λύσης.

### IV

Το *κατοχικό δάνειο* συνιστά *sui generis* σύμβαση δανείου, αποτελεί μοναδική περίπτωση κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και συγκεντρώνει τους

όρους για τη θεμελίωση μιας απολύτως διακριτής αξίωσης<sup>4</sup>. Η σύναψή του προβλέπεται σε γερμανοϊταλική συμφωνία της 23.3.1942, στην οποία προσχώρησε η ελληνική κατοχική κυβέρνηση<sup>5</sup>.

Το κατοχικό δάνειο αποτελεί, κατά την ορθότερη άποψη, *διακρατική σύμβαση δανείου* που διέπεται από το διεθνές δίκαιο.

Το δάνειο αυτό δεν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως σχέση δημοσίου δικαίου, ενόψει της διαδικασίας σύναψής του με διεθνή συμφωνία και των μερών που συνεβλήθησαν. Λόγω ακριβώς αυτού του νομικού πλαισίου, δεν μπορεί να συγκαταλεχθεί στη γενικότερη κατηγορία των πολεμικών αποζημιώσεων (ανωτέρω υπό II).

Για τον ίδιο λόγο δεν αποτελεί σχέση ιδιωτικού δικαίου εν στενή εννοία, και επομένως δεν τίθενται ζητήματα που συνδέονται με σύναψη δανείου μεταξύ ιδιωτών, όπως η βούληση των συμβαλλομένων και ιδίως η παραγραφή.

Τον χαρακτήρα της διακρατικής σύμβασης δανείου ενισχύει η εξέλιξη της σχέσης στην πράξη, δηλαδή οι αναλήψεις από την Τράπεζα της Ελλάδος χρηματικών ποσών εκ μέρους της Γερμανίας και της Ιταλίας, οι εντολές για το σκοπό αυτό του πρωθυπουργού ή του υπουργού οικονομικών της κατοχικής κυβέρνησης και οι έναντι καταβολές.

Απομένει να εντοπισθεί η νομική βάση για την *τοκοφορία* του δανείου -ενόψει του γεγονότος ότι η συμφωνία του 1942 περιλαμβάνει ρήτρα ατόκου πληρωμής του δανείου- καθώς και το ύψος του επιτοκίου. Επίσης πρέπει να προσδιοριστεί η ημερομηνία έναρξης της τοκοφορίας και να θεμελιωθεί τυχόν απαίτηση ανατοκισμού<sup>6</sup>.

## V

Μολονότι οι πολεμικές αποζημιώσεις και το κατοχικό δάνειο παρουσιάζουν ως βασικό συνομιλητή της Ελλάδος τη Γερμανία, πρέπει να διευκρινιστεί αν και πώς η Ιταλία, η δεύτερη δύναμη κατοχής, κατέβαλε πολεμικές αποζημιώσεις και

<sup>4</sup> Βλ. *Χρονολόγιο* για την πορεία του ζητήματος (μετά από έρευνα στα αρχεία του ΥΠΕΞ, του Υπουργείου Οικονομικών, ορισμένων Πρεσβειών και της Τραπέζης της Ελλάδος), στο Παράρτημα I, καθώς και *Τεκμηρίωση* για το κατοχικό δάνειο, την εξέλιξή του και την απαίτηση της Ελληνικής Κυβέρνησης για την ικανοποίηση της σχετικής αξίωσης στο Παράρτημα II.

<sup>5</sup> Βλ. Σημείωμα 4, *Επιστημάνσεις για το «κατοχικό δάνειο» και τη γερμανική οφειλή προς την Ελλάδα*, στο Παράρτημα I.

<sup>6</sup> Βλ. Σημείωμα 5, *Εκτίμηση της Τράπεζας της Ελλάδος ως προς το σημερινό ύψος του κατοχικού δανείου* στο Παράρτημα I.

ανταποκρίθηκε στις απαιτήσεις που της αναλογούν από το δάνειο. Καθοριστική σημασία έχει εν προκειμένω η ερμηνεία των σχετικών διατάξεων της Συνθήκης Ειρήνης των Παρισίων με την Ιταλία (1947) και η πρακτική που ακολουθήθηκε στην πράξη. Σύμφωνα με αυτές, η έγερση σήμερα απαιτήσεων κατά της Ιταλίας από το κατοχικό δάνειο δεν φαίνεται λυσιτελής<sup>7</sup>.

Τέλος, αναφορικά με τις αποζημιώσεις εκ μέρους της Βουλγαρίας, που ήταν η τρίτη δύναμη κατοχής, παρά την εμπλοκή που οφειλόταν στον συνυπολογισμό αξιώσεων από την ανταλλαγή των πληθυσμών και τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, το θέμα ρυθμίστηκε οριστικά με την Ελληνοβουλγαρική Συμφωνία της 9<sup>ης</sup> Ιουλίου 1964 περί διακανονισμού των εκκρεμών οικονομικών ζητημάτων και αναπτύξεως της οικονομικής συνεργασίας, που κυρώθηκε με το ν.δ. 4293/1964<sup>8</sup>. Αξίζει να σημειωθεί ότι η Ελλάδα έλαβε τελικά, βάσει του άρθρου 3 της Συμφωνίας, το ποσό των 7 εκατομ. δολαρίων έναντι των 985 εκατομ. που είχε αξιώσει στο Συνέδριο της Ειρήνης των Παρισίων.

---

<sup>7</sup> Βλ. Σημείωμα 6, *Οι απαιτήσεις έναντι της Ιταλίας από το κατοχικό δάνειο*, στο Παράρτημα Ι.

<sup>8</sup> Κώδικας Νομικού Βήματος 12, σ.772-795.